

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

**RAZLIKE U PERFEKIONISTIČKOJ SAMOPREZENTACIJI,
EKSPPLICITNOM I IMPLICITNOM SAMOPOŠTOVANJU KOD POZITIVNIH
I NEGATIVNIH PERFEKIONISTA**

Diplomski rad

Dora Kirigin

Mentor: Dr. sc. Anita Lauri Korajlija, doc.

Komentor: Dr. sc. Margareta Jelić, doc.

Zagreb, 2014.

Sadržaj:

Uvod.....	1
<i>Test implicitnih asocijacija.....</i>	<i>4</i>
<i>Perfekcionizam.....</i>	<i>6</i>
<i>Perfekcionistička samoprezentacija.....</i>	<i>8</i>
<i>Perfekcionizam i samopoštovanje.....</i>	<i>10</i>
Cilj, problemi i hipoteze.....	13
Metodologija.....	14
<i>Sudionici.....</i>	<i>14</i>
<i>Mjerni instrumenti.....</i>	<i>14</i>
<i>Postupak.....</i>	<i>19</i>
Rezultati.....	20
Rasprava.....	25
Zaključak.....	30
Literatura.....	31

Razlike u perfekcionistačkoj samoprezentaciji, eksplicitnom i implicitnom samopoštovanju kod pozitivnih i negativnih perfekcionista

Dora Kirigin

Sažetak:

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti razlikuju li se razine samopoštovanja mjenog eksplicitnim i implicitnim mjerama kod pozitivnih i negativnih perfekcionista. Istraživanje je provedeno u dvije vremenske točke na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. 140 sudionika je ispunjavalo Skalu samosviđanja i samokompetentnosti, Skalu perfekcionistačke samoprezentacije, Upitnik perfekcionizma i Test implicitnih asocijacija. Utvrđeno je kako studenti s višim razinama perfekcionistačkih težnji imaju značajno više razine samokompetentnosti i sve tri dimenzije perfekcionistačke samoprezentacije od studenata s nižim razinama perfekcionistačkih težnji. Također, studenti s izraženijim perfekcionistačkim brigama imaju značajno niže razine samosviđanja i značajno više razine sve tri dimenzije perfekcionistačke samoprezentacije od studenata s nižim perfekcionistačkim brigama. Utvrđeno je kako pozitivni perfekcionistači imaju značajno više razine samosviđanja te značajno niže razine dimenzija prikrivanja nesavršenosti i nepokazivanja nesavršenosti od negativnih perfekcionistača. Također, pokazalo se kako pozitivni perfekcionistači imaju i značajno više razine implicitnog samopoštovanja od negativnih perfekcionistača. Nisu dobivene statistički značajne razlike između pozitivnih i negativnih perfekcionistača u samokompetentnosti i dimenziji perfekcionistačke samopromocije.

Ključne riječi: pozitivni i negativni perfekcionizam, perfekcionistačka samoprezentacija, eksplicitno i implicitno samopoštovanje

Differences in perfectionistic self-presentation, explicit and implicit self-esteem between positive and negative perfectionists

Dora Kirigin

Abstract:

The aim of this study was to explore the differences in levels of implicit and explicit self-esteem between positive and negative perfectionists. Study was conducted in two separate time periods on Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb, Department of Psychology. 140 participants filled in Self-liking and Self-competence Scale, Perfectionistic Self-presentation Scale, Perfectionism Questionnaire and Implicit Associations Test. Results showed that students with higher levels of perfectionistic striving scored significantly higher on self-competence and three facets of perfectionistic self-presentation than students with lower levels of perfectionistic striving. Students with higher levels of perfectionistic concerns scored significantly lower on self-liking and higher on three facets of perfectionistic self-presentation than students with lower levels of perfectionistic concerns. Results showed a significant difference in self-liking, nondisplay of perfection, and nondisclosure of perfection between positive and negative perfectionists. Positive perfectionists scored significantly higher on self-liking and lower on nondisplay and nondisclosure of perfection than negative perfectionists did. Positive perfectionists also had significantly higher levels of implicit self-esteem. There was no significant difference in self-competence and perfectionistic self-promotion between positive and negative perfectionists.

Key words: positive and negative perfectionism, perfectionistic self-presentation, explicit and implicit self-esteem

Uvod

Samopoštovanje je jedan od najzanimljivijih i najčešće istraživanih konstrukata u području psihologije i srodnih znanosti jer se pokazalo iznimno važnim za različite aspekte života i prilagodbu pojedinca. Samopoštovanje je povezano s brojnim konceptima, kako negativnim tako i pozitivnim. Visoko samopoštovanje povezano je s većim osjećajem sreće u životu, ublažava anksioznost, predviđa samoefikasnost kod studenata, prediktor je školskog uspjeha i prilagodbe studiju. S druge strane, nisko samopoštovanje je povezano s delinkventnim ponašanjem, depresijom, bulimijom, sklonosti psihičkim bolestima te nezadovoljstvom vezama. Između ostalog, samopoštovanje je i negativno povezano s perfekcionizmom (Jelić, 2008).

Iako u literaturi postoje različite definicije samopoštovanja, općenito ga definiramo kao vrednovanje ili evaluaciju sebe. U skladu s tim, pojedinci s visokim samopoštovanjem sebe smatraju vrijednima dok pojedinci s niskim samopoštovanjem pokazuju nezadovoljstvo sobom (Rosenberg, 1965, prema Jelić, 2008). U novije vrijeme znanstvenici se sve češće okreću višedimenzionalnim shvaćanjima samopoštovanja. Još su Swann i Tafarodi (1995) navodili kako se samopoštovanje sastoji od dviju različitih dimenzija koje proizlaze iz različitih izvora; jedna se odnosi na osjećaj vlastite socijalne vrijednosti (samosviđanje), dok se druga odnosi na osjećaj vlastite efikasnosti i moći (samokompetentnost). Umjesto da gledamo na sebe same kao generalno pozitivne ili negativne, procjenjujemo sebe kao generalno prihvatljive-neprihvatljive i kao generalno snažne-slabe.

Rezultati različitih istraživanja samopoštovanja pokazuju kako je distribucija samopoštovanja pomaknuta prema višim vrijednostima, posebno u kulturama u kojima se visoko samopoštovanje smatra poželjnom karakteristikom (Jelić i Tonković, 2009). U takvim okolnostima treba očekivati da će se one odraziti i na ispunjavanje ljestvica samopoštovanja. Ukoliko sudionici istraživanja mogu prepoznati koji koncept se nastoji izmjeriti određenim upitnikom, postoji mogućnost da će prilagoditi svoje odgovore onim kriterijima koje smatraju poželjnima u okruženju u kojem žive, kako bi se prikazali u boljem svjetlu. U prilog ovoj postavci su nalazi koji pokazuju kako su prosječne razine samopoštovanja dobivene eksplicitnim mjerama samopoštovanja pomaknute prema višim vrijednostima, a uzrok tome je upravo, već spomenuto,

socijalno poželjno odgovaranje na tvrdnje u upitnicima i skalama samopoštovanja (Jelić, 2012). Kako bi izbjegli navedene probleme mjerenja samopoštovanja, istraživači se sve češće okreću novim načinima mjerenja samopoštovanja koji bi pružili točnije podatke o samopoštovanju pojedinca.

Na temelju dosadašnjih istraživanja poznato je da ljudi procesiraju informacije i eksplicitno (svjesno, kontrolirano, reflektivno ili deklarativno, ovisno o definiciji pojedinih autora) i implicitno (nesvjesno, automatski, intuitivno ili proceduralno) (Greenwald i Farnham, 2000). U skladu s tim, jedan od tih novih načina mjerenja osmišljen je kao indirektno mjerenje samopoštovanja, što znači da osoba nije svjesna što se zapravo mjeri u istraživanju ili barem ne može utjecati na svoje odgovore. Takve mjere nazivamo implicitnim mjerama samopoštovanja (Jelić i Tonković, 2009). Novija psihologijska literatura definira implicitne mjere kao indeks nekog stava ili kognicije te ističe tri kriterija koja određenu mjeru čine implicitnom: a) sudionici nisu svjesni činjenice da se neki stav mjeri, b) sudionici nemaju svjestan pristup tom stavu, c) sudionici nemaju kontrolu nad ishodom mjerenja (De Houwer, 2006). Zbog glavne pretpostavke korištenja implicitnih mjera, koja kaže da su tako dobiveni odgovori pod manjim utjecajem želje za davanjem socijalno poželjnih odgovora, čini se vrlo opravdanim koristiti takve mjere u ispitivanjima samopoštovanja.

Greenwald i Banaji (1995, prema Farnham, Greenwald i Banaji, 1999, str. 231) definiraju implicitno samopoštovanje kao „*introspektivno neidentificirani (ili neprecizno identificirani) učinak pojedinčevog stava o sebi na procjenu objekata koji su povezani s pojedincem i onih koji nisu povezani s pojedincem*“. Usporedba implicitnog i eksplicitnog samopoštovanja zanimljiva je zbog različitih rezultata koji se dobiju na ta dva načina mjerenja samopoštovanja. Za razliku od eksplicitnih mjera koje imaju dugu povijest, implicitne mjere se javljaju u recentnijim istraživanjima, a dugo su se zasnivale samo na projektivnim testovima i jednostavnom vremenu latencije. Kako se implicitne mjere poput Testa tematske apercepcije (TAT) ili jednostavnog vremena reakcije na različite podražaje nisu pokazale dovoljno osjetljivima, počeli su se javljati suvremeni instrumenti za mjerenje implicitnog samopoštovanja (Jelić, 2008). Vjerojatno najpoznatija implicitna mjerna tehnika je Test implicitnih asocijacija (IAT) kojeg su razvili Greenwald i suradnici (1998, prema Fazio i Olson, 2003). Tako su

istraživači uspoređivali eksplicitne mjere samopoštovanja s Testom implicitnih asocijacija kao implicitnom mjerom, i dobili niske pozitivne korelacije (Farnham i sur. 1999). Rudman, Greenwald i McGhee (2001) su istraživali odnos samopoštovanja, rodnoga identiteta i rodnih stereotipa, te su utvrdili da muškarci i žene u implicitnim stereotipima preferiraju vlastiti spol. Prvo su istraživanje samopoimanja pomoću IAT-a u kliničkom okruženju proveli Gemar, Segal, Segrati i Kennedy (2001, prema Jelić i Tonković, 2009) koristeći manipulaciju raspoloženja na depresivnim i nedeprativnim osobama, i pokazali da čak i blago negativno raspoloženje kod ranije depresivnih osoba može dovesti do kognitivnoga funkcioniranja kakvo se javlja kod depresivnih osoba.

Problem odabira mjere implicitnog samopoštovanja s kojim se suočavaju svi istraživači u ovom području nije malen, jer većina istraživanja koja su se bavila usporedbom različitih mjera implicitnoga samopoštovanja upućuje na zaključak da one međusobno tek vrlo nisko koreliraju (Fazio, Jackson, Dunton i Williams 1995; McConel i Leibold, 2001; Wentura i Degner, 2006, sve prema Jelić, 2008), a relativno nisko koreliraju i s mjerama eksplicitnoga samopoštovanja (Degner, Wentura i Rothermund, 2006, prema Jelić, 2008). Posebno je pitanje povezanosti eksplicitnih i implicitnih mjera i ne postoji jednostavan odgovor. Što je osjetljivija domena, veća je mogućnost da će motivacijski čimbenici biti pobuđeni te će utjecati na otvorene odgovore u eksplicitnim mjerama. Nezahvalan aspekt ovog neslaganja između implicitnih i eksplicitnih mjera je to što je uzrokovalo nedoumice oko koncepta stava. Postavlja se pitanje je li pravi stav onaj koji je prezentiran u implicitnoj mjeri ili onaj koji se ocrtava u eksplicitnom mjerenju. Međutim, važno je prepoznati da i implicitne i eksplicitne mjere mogu biti prediktivne za određena ponašanja i stavove (Fazio i Olson, 2003). Iako neki istraživači niske korelacije implicitnih i eksplicitnih mjera koje se odnose na isti konstrukt uzimaju kao dokaz da ne znamo što zapravo mjerimo implicitnim mjerama i dovode u pitanje njihovu valjanost (Bosson, Swann i Pennebaker, 2000), važno je uzeti u obzir da se konceptualno radi o dvije različite stvari, pa niti ne treba očekivati visoke korelacije između različitih vrsta mjera. Eksplicitno je samopoštovanje odraz svjesne, namjerne evaluacije sebe, dok je implicitno samopoštovanje odraz nesvjesnih ili bar manje svjesnih i nenamjernih evaluacija sebe. Teoretski gledano, niske korelacije implicitnih i eksplicitnih mjera mogu biti posljedica: a) motivacijske pristranosti kod eksplicitnih mjera, b) nedostatka

introspektivnoga ulaza do implicitno procijenjenih reprezentacija, c) faktora koji utječu na dosjećanje informacija iz pamćenja, d) obilježja same metode kod dviju vrsta mjera ili e) potpune nezavisnosti konstrukata u podlozi (Hofmann, Gawronski, Gschwendner, Le i Schmitt, 2005, prema Jelić, 2008). Neki poznati utjecaji koji vrijede za mjere samoiskaza mogli bi imati drugačiji, manji ili čak nikakav utjecaj na implicitne mjere: obilježja pitanja u upitniku, razumijevanje evaluacije, upravljanje dojmovima, samozavaravanje, te samouzdanje (Greenwald i Farnham, 2000). Nadalje, istraživanja koja su koristila i implicitnu i eksplicitnu mjeru samopoštovanja pokazala su da je implicitno samopoštovanje prediktor nekih psiholoških procesa i ponašanja povrh djelovanja eksplicitnoga samopoštovanja. Implicitno se samopoštovanje pokazalo, na primjer, boljim prediktorom neverbalnih znakova anksioznosti od eksplicitnoga samopoštovanja (Spalding i Hardin, 1999, prema Jelić, 2008). Osim toga, kao što smo već spomenuli, međukulturalna istraživanja pokazuju da nema razlika između Istočne i Zapadne kulture na mjerama implicitnoga samopoštovanja, dok su razlike značajne na mjerama eksplicitnoga samopoštovanja (Kurman, 2003).

Test implicitnih asocijacija

Greenwald i suradnici (1998, prema Farnham i sur., 1999) razvili su Test implicitnih asocijacija (IAT) za mjerenje automatskih asocijacija između koncepta i atributa. IAT je implicitna mjera jer reflektira stavove ili kognicije kod osoba koje nisu svjesne što IAT mjeri, odnosno, sudionici imaju vrlo malo kontrole nad rezultatima. Iako postoje brojni autori koji ističu prednosti IAT-a poput bolje pouzdanosti i stabilnijih efekata, te dobre prediktivne valjanosti potvrđene u različitim bihevioralnim domenama (Greenwald i Farnham, 2000), treba uzeti u obzir i to da niske test-retest pouzdanosti i nejasnoća IAT efekata upućuju na to da ovu mjeru treba koristiti s dozom opreza (Schnabel, Asendorpf i Greenwald, 2007). Međutim, IAT ipak predstavlja zanimljivu istraživačku metodu i pruža nam pogled na ponašanje i iskustva pojedinca iz jedne drugačije perspektive. Osnovna pretpostavka od koje polaze autori IAT-a je da jako povezane parove koncepta i atributa lakše svrstavamo zajedno nego slabije povezane (nekompatibilne) parove (Farnham i sur., 1999). Kod istraživanja stavova i predrasuda Greenwald i suradnici (1997, prema Farnham i sur., 1999) su dobili rezultate u kojima se pokazalo da su osobe bijele rase lakše povezivale imena bijelaca s ugodnim

riječima i imena crnaca s neugodnim riječima, te obrnuto. Veličina efekta za razliku u stavu prema crncima i bijelcima pokazala se značajnijom kod IAT-a nego kod eksplicitnih mjera stavova.

U Testu implicitnih asocijacija sudionik odgovara na seriju podražaja koji se mogu klasificirati u četiri kategorije – obično dvije predstavljaju različite koncepte poput ja i drugi, a dvije predstavljaju pridjeve različite valencije, kao što su ugodno i neugodno. Sudionici trebaju što brže odgovoriti pritiskom desne tipke na podražaje koji predstavljaju jedan koncept i jedan pridjev (npr. drugi i neugodno), a pritiskom lijeve tipke na podražaje koji predstavljaju preostale dvije kategorije (npr. ja i ugodno). Zatim sudionici prelaze na drugi blok podražaja u kojem je njihov zadatak obrnut (tako da ja i neugodno dijele isti odgovor, te drugi i ugodno). IAT nudi mjeru koja proizlazi iz latencije odgovora na ta dva zadatka. Rezultat se interpretira kao snaga asocijacije pod pretpostavkom da sudionici odgovaraju brže kada su koncept i pridjev koji dijele isti odgovor snažno povezani (npr. ja i ugodno) nego kad su slabo povezani (npr. drugi i ugodno) (Jelić i Tonković, 2009).

U odnosu na druge implicitne mjere, IAT pokazuje brojne prednosti kao što su bolja pouzdanost, stabilniji efekt te veća prediktivna valjanost potvrđena u različitim bihevioralnim domenama (Poehlman, Uhlmann, Greenwald i Banaji, 2005). Također, utvrđeno je da rezultati dobiveni primjenom IAT-a nisu pod utjecajem poznavanja sadržaja zadanih podražaja te su relativno neosjetljivi na metodološke faktore poput broja primjena, broja podražaja i vremenskog intervala među primjenama (Poehlman i sur., 2005). Zahvaljujući lakoći primjene i pouzdanosti, upotreba IAT-a proširila se na različita područja istraživanja. Brzo prihvaćanje IAT-a kao mjernog instrumenta izazvalo je znatizelju o njegovoj mogućnosti predviđanja relevantnih kriterijskih mjera kao što su rasuđivanje, odabiri, psihološke reakcije i ponašanja (Poehlman i sur., 2005).

Koliko je poznato, u našoj zemlji se do sada IAT kao mjera implicitnog samopoštovanja koristio samo u istraživanju koje su provele Jelić i Tonković (2009). U tom istraživanju nisu utvrđene razlike u rezultatima koji su dobiveni između sudionika koji su blokove zadataka rješavali različitim redoslijedom, čime je i potvrđena osnovna pretpostavka za korištenje Testa implicitnih asocijacija. Latencije odgovora na IAT- bile su značajno duže kod zadataka koji su se koristili za vježbu nego kod pravih

zadataka, isto tako i kod netočnih odgovora u odnosu na točne odgovore. Zbog navedenih ishoda, autorice su zaključile kako nije opravdano uključivati latencije zadataka za vježbu, kao ni latencije netočnih odgovora u formiranje konačnog rezultata na Testu implicitnih asocijacija. Nadalje, nisu pronađene ni razlike u rezultatima dobivenim na dvije upotrijebljene forme za ispitivanje samopoštovanja pomoću Testa implicitnih asocijacija, forme koja kao referentnu točku za usporedbu s pojmom ja koristi *druge*, i forme koja kao referentnu točku koristi *ne-ja*, tj. neutralni pojam. U skladu s tim, autorice smatraju kako je opravdano u mjerenju implicitnoga samopoštovanja Testom implicitnih asocijacija koristiti pojam *drugi* kao referentnu točku s kojom uspoređujemo pojam *ja*. Zaključno, istraživanjem se pokazalo kako Test implicitnih asocijacija predstavlja adekvatnu mjeru implicitnog samopoštovanja koja bi mogla naići na velik interes za primjenu u istraživanjima (Jelić i Tonković, 2009).

Perfekcionizam

U svakodnevnom životu često se susrećemo s pojmom perfekcionizma te nailazimo na različita laička shvaćanja o samom pojmu i karakteristikama osoba perfekcionista. Najopćenitije perfekcionizam možemo opisati kao težnju za savršenstvom. Kako i u svakodnevnom životu, tako se i u znanstvenim krugovima pojavio problem u objašnjenju ovog konstrukta te su se javile različite definicije i ljestvice za procjenu. Iako je bio poznat i ranije, perfekcionizam je veći interes istraživača pobudio tek početkom devedesetih godina 20. st. i od tada bio uključen u velik broj istraživanja. Najjednostavniju definiciju perfekcionizma pružili su Flett i Hewitt (2002, str. 5), a ona glasi: *Perfekcionizam je težnja za nepogrešivošću, a perfekcionista su osobe koje žele biti savršene u svim područjima života*. Unatoč tome, različiti teoretičari imaju različita viđenja perfekcionizma te postoji velik broj njegovih različitih konceptualizacija. No, ono što dosadašnja istraživanja sa sigurnošću potvrđuju jest da se radi o stabilnoj osobini koja je neovisna o trenutnom emocionalnom stanju osobe (Rice i Aldea, 2006, prema Lauri Korajlija, 2010).

U drugoj polovici 20. stoljeća perfekcionizam se smatrao jednodimenzionalnom i nepoželjnom osobinom koja se negativno odražava na kognitivnom, emocionalnom i ponašajnom planu. Međutim, porastom interesa istraživača za to područje uvidjelo se da

je perfekcionizam znatno složeniji konstrukt koji, osim negativnih, sadrži i pozitivne aspekte (Flett i Hewitt, 2002).

Iako se istraživači razilaze u mišljenjima te postoje brojne operacionalizacije perfekcionizma koje proizlaze iz različitih pristupa, većina suvremenih autora se slaže kako postoje dva općenitija oblika perfekcionizma: *pozitivan (adaptivan, „zdrav“)* i *negativan (neadaptivan, „nezdrav“)*. Istraživači su ova dva oblika perfekcionizma koncipirali na različite načine, a možemo razlikovati dva pristupa u tim koncepcijama: *dimenzionalni pristup* prema kojem su različite facete perfekcionizma raspoređene u dvije nezavisne dimenzije, te *pristup temeljen na grupama* prema kojem kombinacije faceta tvore dvije grupe perfekcionista (Stoeber i Otto, 2006, prema Erceg Jugović i Lauri Korajlija, 2012). Unutar dimenzionalnog pristupa istraživanja su pokazala kako se jedna dimenzija može koncipirati kao *pozitivne perfekcionistačke težnje*, a odnosi se na pozitivan oblik perfekcionizma te je povezana s pozitivnim ishodima kao što je primjerice akademski uspjeh (Frost, Heimberg, Holt, Mattia i Neubauer, 1993; Stoeber i Otto, 2006; Suddarth i Slaney, 2001, prema Erceg Jugović i Lauri Korajlija, 2012). Druga dimenzija perfekcionizma je koncipirana kao *negativna perfekcionistačka zabrinutost* te je povezana s negativnim ishodima kao što su depresivnost, anksioznost, negativni afekt i stres, a odnosi se na negativan oblik perfekcionizma (Bieling, Israeli i Antony, 2004, prema Erceg Jugović i Lauri Korajlija, 2012).

Pristup temeljen na grupama razlikuje dvije grupe perfekcionista, *adaptivne* i *neadaptivne* perfekcionista, od *neperfekcionista*. Adaptivni perfekcionista teže ostvarenju visokih, ali realnih i dostižnih ciljeva, uživaju u svojim uspjesima te nakon ostvarenoga cilja osjećaju sreću i zadovoljstvo (Hamachek, 1978, prema Greblo, 2012). Oni zadatku pristupaju opušteno te ga nastoje izvršiti ispravno, pažljivo i na vrijeme. Također, prihvaćaju vlastite pogreške te se trude ostvariti što bolji uradak prilagođavajući standarde postignuća specifičnim zahtjevima određene situacije, ali i vlastitim mogućnostima (Enns i Cox, 2002, prema Greblo, 2012). S druge strane, neadaptivni perfekcionista teže ostvarenju nerealno visokih ciljeva i svoju osobnu vrijednost procjenjuju na temelju postignuća (Shafran i Mansell, 2001, prema Greblo, 2012). Oni su pretjerano samokritični te su prilikom izvedbe napeti, anksiozni i usmjereni na izbjegavanje pogrešaka, što često rezultira odgađanjem ili odustajanjem od

aktivnosti (Antony i Swinson, 1998, prema Greblo, 2012). Također, neuspjeh u određenoj aktivnosti doživljavaju kao svoj osobni neuspjeh, a to još pogoršava i sklonost prema ruminaciji o ranijim propustima i pogreškama (Burns i Fedewa, 2005, prema Greblo, 2012). Obje grupe perfekcionista se razlikuju od neperfekcionista po višim rezultatima na dimenziji pozitivne perfekcionistačke težnje, dok se adaptivni i neadaptivni perfekcionista razlikuju po negativnoj perfekcionistačkoj zabrinutosti koja je značajno viša kod neadaptivnih u odnosu na adaptivne perfekcionista (Ashby, Kottman i Schoen, 1998; Ashby i Rice, 2002, sve prema Erceg Jugović i Lauri Korajlija, 2012). Rezultati istraživanja pokazuju da je adaptivni perfekcionizam, za razliku od neadaptivnog, povezan s različitim pozitivnim karakteristikama poput zadovoljstva životom (Gilman, Ashby, Sverko, Florell i Varjas, 2005, prema Greblo, 2012), akademskog postignuća (Jurin, Bratko i Lauri Korajlija, 2007), procjena samokompetentnosti (Lebedina Manzoni i Lotar, 2011) i samoefikasnosti (Šimić Šašić i Sorić, 2010). Unatoč tome što otkrivanje višedimenzionalne prirode perfekcionizma predstavlja veliki pomak u ovom području istraživanja te je omogućilo bolje razumijevanje perfekcionistačkih težnji, još uvijek postoje nekonzistentni nalazi o korelatima i razvojnim odrednicama adaptivnog i neadaptivnog perfekcionizma. U skladu s tim, postoji još puno prostora za nova istraživanja i spoznaje o području perfekcionizma.

Perfekcionistačka samoprezentacija

Hewitt i suradnici (2003) smatraju kako se perfekcionista međusobno razlikuju i po tome u kolikoj mjeri im je važno prikazati se savršenima drugima i prikriti vlastite nesavršenosti pred drugima. Autori ukazuju na to da su određeni perfekcionista usmjereni prvenstveno na oblik upravljanja dojmovima koji uključuje samoprezentacijske pokušaje stvaranja slike savršenstva u socijalnim situacijama. Drugim riječima, neki perfekcionista su usmjereni na prikazivanje idealne verzije sebe pred drugima koja ostavlja dojam nepogrešivosti. Navedene postavke dovode do zaključka da su perfekcionista i koncept *idealnog ja* usko povezani te da su neki pojedinci razvili vlastito idealno ja usmjeravajući se na javnu perspektivu. Koncept perfekcionistačke samoprezentacije predstavlja, do tada neistražene, zasebne facete perfekcionista. Empirijska istraživanja su potvrdila da perfekcionista, posebno oni

visoki na dimenziji socijalno očekivanog perfekcionizma, koriste samoprezentacijske strategije, poput samohendikepiranja, kao način upravljanja socijalnim dojmovima. Takvo ponašanje motivira perfekcionista da se prikaže snažnim i sposobnim te mu pomaže u izbjegavanju situacija u kojima bi drugi mogli pomisliti da je on/ona neuspješan (Hobden i Pliner, 1995, prema Hewitt i sur., 2003) . Istraživanje Frosta i suradnika (1995, prema Hewitt i sur., 2003) pokazalo je da je glavna briga koju perfekcionista imaju vezano uz upravljanje dojmovima usmjerena na prikrivanje pogrešaka. Oni koji su pokazivali visoku zabrinutost zbog griješenja bili su manje voljni otkriti vlastite pogreške.

Perfekcionistička samoprezentacija ima dvije glavne motivacijske komponente koje se odnose na težnju ka prikazivanju vlastitog savršenstva ili težnju k izbjegavanju otkrivanja i najmanje nesavršenosti. Uključuje tri facete: *perfekcionistička samopromocija*, *nepokazivanje nesavršenosti* i *prikrivanje nesavršenosti*. Perfekcionistička samopromocija odnosi se na aktivno prikazivanje i objavljivanje vlastitog savršenstva. Osoba nastoji izgledati i ponašati se na savršen način pred drugima te pruža sliku besprijekorne sposobnosti, moralne i socijalne kompetentnosti te uspjeha. Druga faceta, nepokazivanje nesavršenosti, odnosi se na izbjegavajući stil ponašanja te uključuje brigu oko javnog prikazivanja nesavršenosti. Prikrivanje nesavršenosti je faceta koja se odnosi na izbjegavanje verbalnog izricanja bilo kakvih vlastitih nesavršenosti (prema osobnom mišljenju). Ideja da su perfekcionista posebno neskloni verbalnom izražavanju zabrinutosti i priznavanju pogrešaka drugima u skladu je s nalazima da se pojedinci s izraženim perfekcionizmom boje interpersonalnog odbacivanja koje motivira njihovo perfekcionističko ponašanje (Weisinger i Lobsenz, 1981, prema Hewitt i sur., 2003) te da se perfekcionista koje brine negativna procjena manje verbalno izražavaju u socijalnim situacijama (Flett, Hewitt i DeRosa, 1996, prema Hewitt i sur., 2003).

Istraživanja su pokazala da je perfekcionistička samoprezentacija povezana s nižim razinama samopoštovanja. Facete perfekcionističke samoprezentacije su povezane s narušenim osjećajem vlastite vrijednosti, što je zapravo u skladu s interpersonalnim modelima koji ukazuju na to da su problemi/brige vezani uz samopoštovanje važne komponente neadaptivne samoprezentacije (Kiesler, 1996,

prema Hewitt i sur., 2003). Za pretpostaviti je da su brige vezane uz samopoštovanje također važne za perfekcionistačku samoprezentaciju u smislu da potreba pojedinca da sebe prikazuje najsavršenijim mogućim predstavlja mogućnost ostvarivanja samopoštovanja (Crocker i Wolfe, 2001, prema Hewitt i sur., 2003) ili mogućnost ostvarivanja pouzdanja i prihvaćanja od strane drugih (Leary, Tambor, Terdal, & Downs, 1995, prema Hewitt i sur., 2003). Osim poteškoća na razini generalnog samopoštovanja, dobiveni rezultati pokazali su da je perfekcionistačka samoprezentacija povezana i s deficitima u socijalnom, akademskom i samopoštovanju vezanom uz izgled te da je potreba za izbjegavanjem pokazivanja nesavršenosti konzistentno povezana s navedenim poteškoćama u samopoštovanju. Također, utvrđeno je da su facete perfekcionistačke samoprezentacije povezane s potrebom za odobravanjem od strane drugih, strahom od negativne evaluacije, te socijalnom anksioznošću, što nam pruža još jedan dokaz prisutnosti negativnih posljedica koje prate pokušaj prezentiranja savršene slike sebe (Hewitt i sur., 2003). U istraživanju Besser, Flett i Hewitt (2010) pokazalo se kako su sve tri dimenzije perfekcionistačke samoprezentacije povezane s negativnom orijentacijom rješavanja problema te kako osobe s perfekcionistačkom samoprezentacijom posjeduju kognitivne, emocionalne i ponašajne karakteristike koje umanjuju njihovu sposobnost rješavanja vlastitih problema. Također, perfekcionistačke brige neizravno utječu na subjektivno opće dobro putem perfekcionistačke samoprezentacije, dok ona direktno predviđa promjene u pozitivnom i negativnom afektu (Mackinnon i Sherry, 2012). Svi navedeni rezultati ukazuju na to da perfekcionistačka samoprezentacija predstavlja jedan novi aspekt perfekcionizma koji proširuje postojeće konceptualizacije samoprezentacijskog ponašanja.

Perfekcionizam i samopoštovanje

Istraživanja u kojima je ispitivana povezanost perfekcionizma i samopoštovanja nemaju dugu povijest te pružaju raznolike rezultate. Često rezultati ovise o vrstama ljestvica koje se koriste za mjerenje navedenih konstrukata. Asby i Rice (2002) utvrdili su da je adaptivni aspekt perfekcionizma pozitivno povezan sa samopoštovanjem, a diskrepancija je kao negativan aspekt perfekcionizma negativno povezana s adaptivnim perfekcionizmom. Rice i Slaney (2002, prema Molnar, 2006), istražujući perfekcionizam u okviru pristupa temeljenog na grupama također dobivaju zanimljive

rezultate: adaptivni perfekcionisti postižu znatno veće rezultate na mjerama pozitivne prilagodbe, među kojima je i samopoštovanje, u odnosu na neadaptivne i neperfekcioniste, koji se međusobno nisu razlikovali po tim mjerama. S druge strane, Gotwals, Dunn i Wayment (2003, prema Molnar, 2006) spominju kako rezultati istraživanja često pokazuju postojanje povezanosti samopoštovanja samo s negativnim perfekcionizmom, a ne i pozitivnim te navode istraživanje u kojem su Rice i suradnici (1998) dobili visoku negativnu povezanost negativnog perfekcionizma i samopoštovanja, dok s pozitivnim perfekcionizmom nije bilo povezanosti. Hamachek (1978; Gotwals, Dunn i Wayment, 2003, prema Molnar, 2006) smatra da normalni perfekcionisti podižu svoje samopoštovanje tako što uživaju u svojim vještinama i dobro obavljenom poslu. Neurotski perfekcionisti, pak, imaju sniženo samopoštovanje zbog toga što stalno sumnjaju u vlastite postupke, pretjerano su samokritični i percipiraju se nekompetentnima. Za samopoštovanje su važni samoeфикаsnost i prihvaćanje sebe bez obzira na uspjeh ili neuspjeh. U skladu s tim, pretpostavka je da će pozitivni perfekcionisti, zbog veće procjene kompetentnosti i zadovoljstva učinkom te prihvaćanja sebe bez obzira na uspjeh ili neuspjeh, imati veće samopoštovanje, dok će negativni perfekcionisti zbog percepcije nekompetentnosti, nezadovoljstva postignutim i pretjeranom kritičnošću kod neuspjeha, ali i uspjeha, imati znatno sniženo samopoštovanje (Molnar, 2006).

Koivula, Hassmen i Fallby (2002) ističu kako je veza između perfekcionizma i samopoštovanja složena te kako postoje brojni drugi psihološki faktori koji mogu djelovati kao medijatori u ovom odnosu. Rezultati njihovog istraživanja su pokazali kako su pojedinci s visokim samopoštovanjem skloniji pozitivnim obrascima perfekcionizma, dok su pojedinci s niskim samopoštovanjem skloniji negativnim aspektima perfekcionizma. Također, pokazalo se kako su negativni aspekti perfekcionizma povezani s višim razinama anksioznosti i nižim razinama samouvjerenosti. Istraživanje koje je provela Molnar (2006) pokazalo je kako postoji slaba pozitivna povezanost između pozitivnog perfekcionizma i samopoštovanja, te znatno veća negativna povezanost između negativnog perfekcionizma i samopoštovanja. Također, u tom istraživanju dobiveno je da negativni perfekcionisti imaju značajno niže samopoštovanje od pozitivnih perfekcionista te neperfekcionista. No, između pozitivnih perfekcionista i neperfekcionista nije bilo značajne razlike u

razinama samopoštovanja. Što se tiče perfekcionistačke samoprezentacije, već smo spomenuli kako je ona generalno povezana s nižim samopoštovanjem. Konkretno, jedino faceta perfekcionistačke samopromocije ukazuje na moguću povezanost s nešto višim razinama samopoštovanja, no ti rezultati su uglavnom nestabilni te autori smatraju kako je to zapravo odraz narcisističkih tendencija, a ne adaptivnih umjerenih razina samopoštovanja (Hewitt i sur., 2003).

Povezanost perfekcionizma s implicitnim mjerama samopoštovanja još je poprilično neistraženo područje. U dosadašnjim istraživanjima koja su koristila implicitne mjere pokazalo se kako postoji jako niska povezanost između implicitnih i eksplicitnih mjera samopoštovanja. Također, u ispitivanjima stavova i samopoštovanja dobiveni su različiti rezultati primjenom implicitnih i eksplicitnih mjera (Farnham i sur., 1999). Zeiger-Hill i Terry (2007) bavili su se područjem implicitnog samopoštovanja i perfekcionizma na način da su ispitivali ishode i posljedice neusklađenih razina implicitnog i eksplicitnog samopoštovanja kod pojedinaca. Pokazalo se kako je kombinacija niskog eksplicitnog i visokog implicitnog samopoštovanja povezana s višim razinama i pozitivnog i negativnog perfekcionizma.

Postoje brojna istraživanja koja su se bavila ispitivanjem povezanosti perfekcionizma i eksplicitnih mjera samopoštovanja. Za razliku od toga, provedeno je jako malo istraživanja koja su se bavila implicitnim mjerama samopoštovanja i perfekcionizmom. U svom istraživanju Lauri Korajlija (2010) ukazala je na potrebu za dubljim i drugačijim definiranjem perfekcionizma te za usmjeravanjem pažnje na ono što se nalazi u podlozi želje za postizanjem uspjeha, odnosno izbjegavanjem neuspjeha. Navodi da adaptivan i neadaptivan perfekcionizam možemo razlikovati na drugačiji način ukoliko se na adaptivnost perfekcionizma osvrnemo u kontekstu doživljaja sebe, vlastite samoefikasnosti i samokompetentnosti. U skladu s tim, adaptivan perfekcionizam je vjerojatno karakteristika osoba koje se percipiraju kao sposobne i imaju pozitivnu sliku o sebi. Neadaptivan perfekcionizam je karakteristika osoba koje imaju nisko samopoštovanje i koje o sebi misle da su nesposobne i manje vrijedne. Perfekcionistačke težnje služe kao obrambeni mehanizam, odnosno kao način očuvanja slike o sebi. Prema tome, strah od neuspjeha je logičan kod takvih osoba jer svaki neuspjeh otkriva koliko je osoba slaba i nesposobna (Lauri Korajlija, 2010). Mali broj

istraživanja u području implicitnog samopoštovanja i perfekcionizma te pretpostavka o funkciji perfekcionista kao obrambenog mehanizma potaknuo nas je provedbu istraživanja u ovom području. Krenuli smo od ideje da bi u podlozi adaptivnog i neadaptivnog perfekcionizma mogle ležati različite razine eksplicitno i implicitno mjenog samopoštovanja. Ukoliko perfekcionista zaista funkcioniraju kao obrambeni mehanizam, u njihovoj podlozi bi se mogle nalaziti niže razine samopoštovanja dobivenog implicitnim mjerama. Smatrali smo kako je od velike važnosti provjeriti navedene pretpostavke jer bismo tim nalazima mogli dodatno potaknuti usmjeravanje pažnje istraživača na dublje procese perfekcionizma i detaljnije istraživanje tog područja.

Cilj, problemi i hipoteze istraživanja

Na temelju pregleda objašnjenja koncepata perfekcionizma i samopoštovanja općenito te načina mjerenja samopoštovanja koji, osim eksplicitnih mjera, nude noviji pristup ispitivanju samopoštovanja u vidu implicitnih mjera, cilj ovog istraživanja bio je provjeriti razlikuju li se razine samopoštovanja mjenog eksplicitnim i implicitnim mjerama kod pozitivnih i negativnih perfekcionista.

Problemi i hipoteze koji proizlaze iz dosadašnjih teorijskih postavki i dobivenih rezultata istraživanja su sljedeći:

Problem 1. Ispitati postoji li razlika u tri dimenzije perfekcionista samoprezentacije (perfekcionista samopromociji, prikriivanju nesavršenosti i nepokazivanju nesavršenosti), eksplicitnim mjerama samopoštovanja (samokompetentnosti i samosviđanju) te razlici u vremenu reakcije kao implicitnoj mjeri samopoštovanja s obzirom na razinu perfekcionista težnji i perfekcionista briga.

Hipoteza 1: Osobe koje postižu više rezultate na dimenziji perfekcionista težnji imat će značajno više razine samokompetentnosti i samosviđanja te značajno više razine samopoštovanja dobivenog implicitnim mjerenjem (veću razliku u vremenu reakcije) i niže rezultate na sve tri dimenzije perfekcionista samoprezentacije od osoba koje postižu niže rezultate na dimenziji perfekcionista težnji.

Hipoteza 2: Osobe koje postižu više rezultate na dimenziji perfekcionistačkih briga imat će značajno niže razine samokompetentnosti i samosviđanja te značajno niže razine samopoštovanja dobivenog implicitnim mjerenjem (manju razliku u vremenu reakcije) i više rezultate na sve tri dimenzije perfekcionistačke samoprezentacije od osoba koje postižu niže rezultate na dimenziji perfekcionistačkih briga.

Problem 2. Ispitati postoji li razlika u tri dimenzije perfekcionistačke samoprezentacije (perfekcionistačkoj samopromociji, prikriivanju nesavršenosti i nepokazivanju nesavršenosti), eksplicitnim mjerama samopoštovanja (samokompetentnosti i samosviđanju) te razlici u vremenu reakcije kao implicitnoj mjeri samopoštovanja između pozitivnih i negativnih perfekcionista.

Hipoteza 3: Pozitivni perfekcionista imat će značajno više razine samokompetentnosti i samosviđanja, značajno više razine samopoštovanja dobivenog implicitnim mjerenjem (veću razliku u vremenu reakcije) te niže rezultate na sve tri dimenzije perfekcionistačke samoprezentacije od negativnih perfekcionista.

Metodologija

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 140 studenata jednog preddiplomskog studija psihologije u Zagrebu. Broj djevojaka koje su sudjelovale u istraživanju bio je znatno veći (85%) od broja mladića. Broj studenata s prve i druge godine preddiplomskog studija bio je približno jednak, dok su studenti treće godine studija činili 20% ukupnog broja sudionika.

Mjerni Instrumenti

Revidirana verzija Skale samosviđanja i samokompetentnosti (SLCS-R – Self liking self competence scale; Tafariodi i Swann, 2001) konstruirana je za mjerenje globalnog samopoštovanja i sastoji se od dvije dimenzije samopoštovanja: samosviđanja i samokompetentnosti. Ljestvica sadrži ukupno 16 čestica pri čemu se 8 čestica odnosi na samosviđanje („*Siguran/sigurna sam u osjećaj vlastite vrijednosti*“), a 8 na samokompetentnost („*Vrlo sam učinkovit/a u stvarima koje radim*“). Unutar svake

podljestvice četiri su tvrdnje pozitivnog, a četiri negativnog smjera. Nakon rekodiranja negativnih tvrdnji i pribrajanja rezultata pozitivnih tvrdnji, na svakoj ljestvici dobijemo zaseban rezultati koji, što je veći, ukazuje na veće samosviđanje, odnosno samokompetentnost. Zadatak sudionika bio je izraziti svoj stupanj slaganja s tvrdnjama na ljestvici od pet stupnjeva (od 1 = *izrazito se ne slažem* do 5 = *izrazito se slažem*). Uzmemo li rezultate na ljestvicama samosviđanja i samokompetentnosti ukupno, dobije se mjera samopoštovanja. Teoretski raspon ukupnog rezultata iznosi od 16 do 80, a za svaku pojedinu podljestvicu od 8 do 40. U istraživanjima su dobiveni visoki koeficijenti unutarnje konzistencije te je Cronbachov alpha koeficijent za podljestvicu samosviđanja iznosio $\alpha = .92$, a za podljestvicu samokompetentnosti $\alpha = .89$ (Tafarodi i Swann, 1995). U našem su istraživanju također dobiveni visoki koeficijenti unutarnje konzistencije obiju ljestvica. Za podljestvicu samosviđanja on je iznosio $\alpha = .87$, za podljestvicu samokompetentnosti $\alpha = .80$, a koeficijent konzistencije cijele ljestvice iznosio je $\alpha = .88$.

Ljestvica perfekcionističke samoprezentacije (PSPS – Perfectionistic self presentation scale; Hewitt i sur., 2003) sastoji se od ukupno 27 čestica te mjeri potrebe pojedinca da se prikaže savršenim pred drugima. Sastoji se od tri podljestvice koje mjere *perfekcionističku samopromociju*, odnosno potrebu za tim da se prikazujemo savršenima drugima („*Nastojim izgledati savršeno drugima*“); *nepokazivanje nesavršenosti*, odnosno potrebu za izbjegavanjem toga da nas drugi dožive nesavršenima („*Opterećujem se pogreškama koje sam napravio/la pred drugima*“) i *prikrivanje nesavršenosti*, odnosno potrebu za izbjegavanjem priznanja nesavršenosti drugima („*Najgora moguća stvar je priznati vlastiti neuspjeh drugima*“). Zadatak sudionika bio je izraziti svoj stupanj slaganja s tvrdnjama na ljestvici od sedam stupnjeva (od 1 = *uopće se ne slažem* do 7 = *u potpunosti se slažem*). Rezultati se prikazuju za svaku podljestvicu odvojeno. Teoretski raspon rezultata na prvoj i drugoj podljestvici je od 10 do 70, a na trećoj podljestvici od 7 do 49. Ljestvica je prevedena na hrvatski za potrebe ovog istraživanja te je prvi put primijenjena na našem uzorku. U istraživanju Hewitt i suradnika (2003) koeficijenti unutarnje konzistencije iznosili su: za podljestvicu perfekcionističke samopromocije $\alpha = .87$, podljestvicu nepokazivanja

nesavršenosti $\alpha = .88$, a podljestvicu prikrivanja nesavršenosti $\alpha = .81$. U našem istraživanju koeficijent konzistencije podljestvice perfekcionistačke samopromocije iznosi $\alpha = .87$, podljestvice nepokazivanja nesavršenosti $\alpha = .88$ te podljestvice prikrivanja nesavršenosti $\alpha = .73$.

Upitnik perfekcionizma (PQ – Perfectionism questionnaire; Rhéaume, Freeston i Ladouceur, 1995) sastoji se od 34 čestice pri čemu se prvih 10 čestica upitnika odnosi na podljestvicu *perfekcionistačke težnje* („Postoje određeni osobni kriteriji ispod kojih nisam spreman/na ići“), a ostale 24 čestice na podljestvicu *perfekcionistačke brige* („Često mi se čini da sam trebao/la uložiti dodatan trud“). Zadatak sudionika bio je izraziti svoj stupanj slaganja s česticama na ljestvici od pet stupnjeva (od 1 = *uopće se ne odnosi na mene* do 5 = *u potpunosti se odnosi na mene*). Teoretski raspon rezultata na podljestvici perfekcionistačkih težnji iznosi od 10 do 50, a na podljestvici perfekcionistačkih briga od 24 do 120. U istraživanju Rheume i suradnika (1995, prema Rheume, Ladouceur i Freeston, 2000) dobivene su visoke unuatrije konzistencije obiju ljestvica, pri čemu je koeficijent konzistencije za podljestvicu perfekcionistačkih težnji iznosio $\alpha = .82$, a za podljestvicu perfekcionistačkih briga $\alpha = .96$. U našem istraživanju koeficijent konzistencije podljestvice perfekcionistačkih težnji iznosi $\alpha = .79$, a podljestvice perfekcionistačkih briga $\alpha = .95$.

Test implicitnih asocijacija (IAT – Implicit associations test; Greenwald, McGhee i Schwartz, 1998) kao implicitna mjera samopoštovanja ispituje razinu na kojoj ljudi brže zajedno kategoriziraju riječi koje su vezane uz pojam sebe i ugodne riječi nego što zajedno kategoriziraju riječi koje su vezane uz pojam sebe i neke neugodne riječi. Test implicitnih asocijacija podijeljen je u blokove različitih zadataka. Redosljed blokova zadataka je jednak za sve sudionike dok se zadaci unutar blokova prikazuju slučajnim redosljedom. U prvom bloku sudionici su imali zadatak što brže rasporediti različite prikazane imenice na ekranu računala u dvije kategorije: ugodno i neugodno. Sudionici su rješavali zadatak na način da su pritiskom desne ruke na slovo „m“ na tipkovnici označili da je riječ ugodna, a pritiskom lijeve ruke na slovo „x“ na tipkovnici da je riječ neugodna. Korišteno je 20 imenica pri čemu ih je 10 bilo ugodnih (*mir, ljeto,*

odmor, uživanje, dar, veselje, sloboda, sunce, sreća, zabava) i 10 neugodnih (*nesreća, bomba, pakao, nasilje, bol, virus, tuga, mržnja, kriminal i koma*).

U drugom bloku od sudionika se tražilo da ponovno što brže rasporede različite prezentirane pojmove u dvije kategorije: *ja* i *drugi*. U ovom bloku je korišteno 10 riječi od čega se 5 odnosilo na kategoriju *ja* (*ja, mene, meni, moj, moje*), a 5 na kategoriju *drugi* (*drugi, oni, njih, njihov, njihovo*). Svaki je od navedenih pojmova u drugom bloku prikazan dva puta što je ukupno činilo 20 zadataka u bloku. Sudionici su zadatak rješavali na način da su desnom rukom pritisnuli tipku „m“ na tipkovnici ukoliko je prezentirani pojam pripadao kategoriji *ja*, a lijevom rukom tipku „x“ na tipkovnici ukoliko je pojam pripadao kategoriji *drugi*.

Treći blok je predstavljao blok uvježbavanja jednostavnog sortiranja. Sudionicima su se prezentirali pojmovi iz prva dva bloka, a oni su imali zadatak kategorizirati ih na način da desnom rukom (pritiskom tipke „m“ na tipkovnici) označe imenice koje su ugodne i pojmove koji pripadaju kategoriji *ja*, a lijevom rukom (pritiskom tipke „x“ na tipkovnici) označe neugodne imenice i pojmove koji pripadaju kategoriji *drugi*. Prezentirano je 20 zadataka za vježbu.

Četvrti blok je predstavljao blok pravog mjerenja jednostavnoga sortiranja. Bio je po svim značajkama jednak prethodnom osim što je sadržavao 40 zadataka. Korištene su sve imenice i pojmovi iz prvih dvaju blokova.

U petom bloku sudionici su ponovno imali zadatak rasporediti imenice u kategorije ugodno i neugodno. Razlika je bila u tome što su u ovom bloku na imenice koje pripadaju kategoriji *ugodno* reagirali pritiskom lijeve ruke na tipku „x“ na tipkovnici, a na imenice koje pripadaju kategoriji *neugodno* desnom rukom pritiskom na tipku „m“ na tipkovnici. Korištene su iste imenice kao u prvom bloku.

U šestom bloku sudionici su uvježbavali zadatak obrnutoga sortiranja. Na ekranu računala prezentirano je 20 imenica i pojmova, kao i u bloku za vježbu jednostavnog sortiranja. U ovom bloku su sudionici na pozitivne imenice i pojmove koji se odnose na kategoriju *drugi* odgovarali lijevom rukom pritiskom na tipku „x“ , a na negativne imenice i pojmove koji se odnose na kategoriju *ja* desnom rukom pritiskom na tipku „m“.

Sedmi blok je bio blok pravog mjerenja obrnutoga sortiranja. Po svim je značajkama bio jednak prethodnom bloku osim što je sadržavao 40 zadataka. Korištene su sve imenice i pojmovi iz prvih dvaju blokova.

Kategorije koje su sudionici sortirali bile su prikazivane u lijevom i desnom kraju ekrana računala.

Unutar jedne forme Testa implicitnoga samopoštovanja rotirali smo redoslijed između blokova jednostavnog i obrnutog sortiranja kako bismo kontrolirali utjecaj sistematskih faktora, konkretnije uvježbavanja, na rezultate. Tako je polovica sudionika prvo bila izložena bloku jednostavnoga sortiranja koji je sadržavao tzv. "lakšu" kombinaciju (u kojoj sudionici reagiraju istom tipkom na riječi koje se odnose na *ja* i na *ugodno* i na riječi koje se odnose na *drugi* i *neugodno*), a zatim bloku obrnutoga sortiranja koji je sadržavao "težu" kombinaciju (*ja* i *neugodno* jedna tipka te *drugi* i *ugodno* druga tipka). Druga je polovica sudionika rješavala test obrnutim redoslijedom blokova.

Konačan rezultat na Testu implicitnih asocijacija moguće je formirati na dva načina, a oba se temelje na razlici u prosječnom vremenu reagiranja između bloka obrnutoga sortiranja i bloka jednostavnoga sortiranja. Jedna mjera konačnog rezultata je jednostavna razlika u vremenu reagiranja između blokova obrnutog i jednostavnog sortiranja. Drugi oblik konačnog rezultata je mjera D koja je dobivena kao omjer razlika aritmetičkih sredina latencija između bloka obrnutoga sortiranja i bloka jednostavnoga sortiranja i zajedničke standardne devijacije tih latencija neovisno o bloku. Tu mjeru su osmislili Greenwald, Nosek i Banaji (2003), slična je Cohenovom d te se može interpretirati kao veličina efekta. U istraživanju Jelić i Tonković (2009) utvrđeno je kako ne postoji značajna razlika između dvije navedene mjere implicitnog samopoštovanja. U našem istraživanju koristili smo jednostavnu razliku u vremenu reagiranja kao mjeru implicitnog samopoštovanja. Pretpostavka je da brže kategoriziramo riječi ako su koncepti koji dijele odgovor povezani (npr. *ja* i *ugodno*), nego ako nisu povezani (npr. *ja* i *neugodno*). Brzina reakcije u ovakvom zadatku kategoriziranja interpretira se kao snaga asocijacije između dva koncepta koji dijele odgovor, a razlika u vremenu reagiranja između dva navedena bloka zadataka kao veličina implicitnoga samopoštovanja.

Postupak

Istraživanje je provedeno u dvije vremenske točke u prosincu 2013. godine na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. U prvom dijelu istraživanja mjerenje je bilo grupno te su sudionici u sklopu svojih predavanja rješavali dvije vrste upitnika: *Skalu samosviđanja i samokompetentnosti te Ljestvicu perfekcionističke samoprezentacije*. Sudionicima je u uputi objašnjena svrha i detaljan tijek istraživanja te je naglašeno kako je ispitivanje anonimno, kako će njihovi rezultati biti povezani samo sa specifičnim šiframa koje su ostavljali na upitnicima i kako će podaci biti korišteni isključivo u znanstvene svrhe. Prvi dio istraživanja trajao je oko 20 minuta. U drugom dijelu istraživanja sudionici su prvo rješavali *Test implicitnih asocijacija* na računalu, a po završetku su popunjavali *Upitnik perfekcionizma*. Drugi dio istraživanja bio je individualan i trajao je oko 15 minuta za svakog sudionika.

Rezultati

U tablici 1 prikazana je deskriptivna analiza rezultata.

Tablica 1

Rezultati deskriptivne analize za mjere sve tri dimenzije perfekcionistačke samoprezentacije, perfekcionistačkih težnji i briga, samosviđanja i samokompetentnosti te razlika u vremenu reakcije.

		M	C	SD	Min	Maks	Z
Perfe kci oni sti čk a sa mo pr eze nt aci ja	Perfekcionistačka samopromocija	36.8	36	10.26	17	69	.06
	Prikrivanje nesavršenosti	20.5	21	5.88	10	39	.09*
	Nepokazivanje nesavršenosti	41.5	42	10.16	19	68	.10**
Perfe kci oni za m	Perfekcionistačke težnje	36.3	36	5.23	24	48	.08
	Perfekcionistačke brige	68.1	71	17.99	30	115	.08
	Razlika u vremenu reakcije	235.3	218.2	104.74	22.4	566.9	.11**
Ekspl icit no sa mo po što va nje	Samosviđanje	26.1	26	6.09	10	38	.08
	Samokompetentnost	25.7	26	4.52	15	38	.07

* $p < .05$; ** $p < .01$

Z – Kolmogorov-Smirnov test

Dobivene prosječne vrijednosti pokazuju da studenti u našem istraživanju imaju umjereno nisko izražene dimenzije perfekcionistačke samopromocije i prikrivanja nesavršenosti, te blago izraženu dimenziju nepokazivanja nesavršenosti. Što se tiče

rezultata na dimenzijama perfekcionizma, oni ukazuju da su kod studenata u našem istraživanju perfekcionistačke težnje i brige tek umjereno izražene. Rezultati na eksplicitnim mjerama samopoštovanja ukazuju na prosječno umjerene razine samosviđanja i samokompetentnosti. Kolmogorov-Smirnov testom utvrđeno je kako se distribucije prikrivanja nesavršenosti, nepokazivanja nesavršenosti i vremena reakcija značajno razlikuju od normalne. Na mjeri nepokazivanja nesavršenosti prisutan je povećan varijabilitet rezultata, dok su rezultati na mjeri prikrivanja nesavršenosti izrazitije grupirani oko središnje vrijednosti. Distribucija razlika u vremenu reakcije blago je pozitivno asimetrična. Na temelju dobivenih podataka možemo zaključiti kako studenti uglavnom postižu prosječne vrijednosti koje su u skladu s teoretski prosječnim vrijednostima ljestvica i onima dobivenima u drugim istraživanjima (Hewitt i sur., 2003; Jelić i Tonković, 2009, Rheume i sur., 2010, Tafarodi i Swan, 2001).

Kako bismo odgovorili na prvi problem istraživanja, u prvom koraku statističke obrade podataka provjeravali smo razlike u mjerama samokompetentnosti, samosviđanja, perfekcionistačke samopromocije, prikrivanja nesavršenosti, nepokazivanja nesavršenosti te samopoštovanja dobivenog implicitnom mjerom između grupe studenata koji postižu više rezultate i onih koji postižu niže rezultate na dimenziji perfekcionistačkih težnji. Sudionike smo podijelili u dvije grupe (niže i više razine perfekcionistačkih težnji) na temelju dobivene vrijednosti medijana za dimenziju perfekcionistačkih težnji ($C = 36$). Analizom dobivenih rezultata (tablica 2) utvrđeno je kako postoji statistički značajna razlika između osoba viših na dimenziji perfekcionistačkih težnji i nižih na dimenziji perfekcionistačkih težnji u samokompetentnosti ($t(136) = -2.63$; $p < .01$) te na trima dimenzijama perfekcionistačke samoprezentacije: perfekcionistačkoj samopromociji ($t(137) = -4.45$; $p < .01$), prikrivanju nesavršenosti ($t(137) = -3.15$; $p < .01$) i nepokazivanju nesavršenosti ($t(137) = -2.72$; $p < .01$). U skladu s očekivanjima, pokazalo se da osobe više na dimenziji perfekcionistačkih težnji imaju značajno više razine samokompetentnosti od osoba nižih na dimenziji perfekcionistačkih težnji. Međutim, suprotno od naših očekivanja rezultati pokazuju da osobe više na dimenziji perfekcionistačkih težnji imaju značajno više razine sve tri dimenzije perfekcionistačke samoprezentacije. Nadalje, suprotno postavljenoj hipotezi, nije utvrđena statistički značajna razlika u samopoštovanju dobivenom implicitnim mjerenjem, odnosno u

razlici u vremenu reakcije ($t(138) = -0.731$; $p > .05$) te u dimenziji samosviđanja ($t(137) = -0.794$; $p > .05$) između osoba koje postižu više rezultate i osoba koje postižu niže rezultate na dimenziji perfekcionistačkih težnji. Iz tablice 2, u kojoj su navedene prosječne vrijednosti za obje grupe, možemo vidjeti kako postoji trend da osobe s višim rezultatima na dimenziji perfekcionistačkih težnji postižu nešto više prosječne vrijednosti na dimenziji samosviđanja i na mjeri implicitnog samopoštovanja od osoba s nižim razinama perfekcionistačkih težnji. No, s obzirom na to da nije ostvarena statistički značajna razlika, možemo govoriti samo u terminima trendova, ali ne i donositi zaključke o tome.

U ovom dijelu statističke obrade podataka, a u sklopu prvog problema, provjeravali smo razlike na mjerama eksplicitnog i implicitnog samopoštovanja te perfekcionistačke samoprezentacije ovisno o razini izraženosti perfekcionistačkih briga. Na temelju dobivene vrijednosti medijana za dimenziju perfekcionistačkih briga ($C = 71$), podijelili smo sudionike u dvije skupine (niže i više razine perfekcionistačkih briga). Rezultati pokazuju (tablica 2) kako postoji statistički značajna razlika između osoba koje postižu više rezultate i osoba koje postižu niže rezultate na dimenziji perfekcionistačkih briga u svim dimenzijama perfekcionistačke samoprezentacije; perfekcionistačkoj samopromociji ($t(128) = -3.87$; $p < .01$), prikrivanju nesavršenosti ($t(128) = -3.85$; $p < .01$) i nepokazivanju nesavršenosti ($t(122) = -5.06$; $p < .01$) (tablica 2). Osobe s višim razinama perfekcionistačkih briga imaju značajno više razine sve tri dimenzije perfekcionistačke samoprezentacije, što je u skladu s našim početnim očekivanjima. Nadalje, u skladu s našim očekivanjima, pokazalo se kako postoji statistički značajna razlika između osoba koje imaju više razine i onih koji imaju niže razine perfekcionistačkih briga u samosviđanju ($t(120) = -3.95$; $p < .01$). Osobe s višim razinama perfekcionistačkih briga imaju značajno niže razine samosviđanja. U mjeri samokompetentnosti i samopoštovanju dobivenom implicitnim mjerenjem nije dobivena statistički značajna razlika između osoba s višim i onih s nižim razinama perfekcionistačkih briga. Iako razlika među grupama nije statistički značajna, postoji trend u kojem studenti s nižim razinama perfekcionistačkih briga imaju nešto višu prosječnu vrijednost samopoštovanja dobivenog implicitnim mjerenjem od osoba viših na dimenziji perfekcionistačkih briga, što je u skladu s našim očekivanjima.

Tablica 2

Prosječne vrijednosti i raspršenje za mjere tri dimenzije perfekcionistačke samoprezentacije, razlike u vremenu reakcije, samosviđanja i samokompetentnosti kod osoba s višim i nižim razinama perfekcionistačkih težnji te višim i nižim razinama perfekcionistačkih briga, i značajnosti razlika među skupinama u navedenim mjerama.

		Perfekcionistačke težnje					Perfekcionistačke brige					
		Visoki (N=68)		Niski (N=71)		t-test	Visoki (N=66)		Niski (N=64)		t-test	
Kako bismo odgovorili na drugi problem našeg istraživanja, formirali smo dvije		M	SD	M	SD		M	SD	M	SD		
Perfe kc io ni sti čk a sa m op re ze nt ac ija	Perfekcionista samopromocija	40.7	1.20	33.5	1.07	-4.45**	40.1	9.89	33.4	9.49	-3.87**	
	Prikrivanje nesavršenosti	22.1	5.75	19.1	5.64	-3.15**	22.4	5.88	18.6	5.22	-3.85**	
	Nepokazivanje nesavršenosti	44.2	10.07	39.5	10.22	-2.72**	45.7	8.53	37.3	10.25	-5.06**	
	Razlika u vremenu reakcije	242.2	111.87	229.7	90.30	-.731	220.8	91.30	247.3	112.85	1.48	
Eksp lic it no sa m op oš to va nj e	Samosviđanje	26.5	5.84	25.7	6.19	-.794	24.2	5.10	28.2	6.30	3.95**	
	Samokopete ntnost	26.8	4.53	24.8	4.27	-2.63**	25.2	4.50	26.4	4.50	1.53	

grupe studenata perfekcionista – onih pozitivnih i onih negativnih perfekcionista. Na temelju dobivenog medijana za dimenziju perfekcionistačkih težnji ($C = 36$) odabrali smo samo studente kod kojih su izraženije perfekcionistačke težnje te smo na temelju te dimenzije odvojili perfekcionista od neperfekcionista. Kod perfekcionista smo, na temelju medijana na dimenziji perfekcionistačkih briga ($C = 71$), odvojili one koji imaju pozitivan od onih koji imaju negativan perfekcionistaizam. Dakle, studente smo svrstali u skupinu pozitivnih perfekcionista ako istovremeno postižu više rezultate od vrijednosti medijana na dimenziji perfekcionistačkih težnji i niže rezultate od vrijednosti medijana na dimenziji perfekcionistačkih briga. Negativnim perfekcionistaima smatramo studente koji istovremeno postižu više rezultate od vrijednosti medijana na dimenziji perfekcionistačkih težnji i više rezultate od vrijednosti medijana na dimenziji perfekcionistačkih briga. U našem je uzorku broj pozitivnih perfekcionista ($N = 19$) dvostruko manji od broja negativnih perfekcionista ($N = 41$). Analizom dobivenih rezultata (tablica 3) utvrđeno je kako postoji statistički značajna razlika između pozitivnih i negativnih perfekcionista u dvjema dimenzijama perfekcionistačke samoprezentacije: prikrivanju nesavršenosti ($t(58) = -2.92; p < .01$) i nepokazivanju nesavršenosti ($t(58) = -2.97; p < .01$) te dimenziji samosviđanja ($t(58) = 2.51; p < .01$). Pozitivni perfekcionista imaju značajno više razine samosviđanja te značajno niže razine prikrivanja nesavršenosti i nepokazivanja nesavršenosti od negativnih perfekcionista, što je i u skladu s postavljenom hipotezom. Uzevši u obzir blaži kriterij statističke značajnosti, rezultati pokazuju kako postoji značajna razlika između pozitivnih i negativnih perfekcionista u implicitnom samopoštovanju ($t(25) = 1.57; p < .07$). Pozitivni perfekcionista, u skladu s očekivanjima, postižu više razine implicitnog samopoštovanja, odnosno, imaju veće razlike u vremenu reakcije od negativnih perfekcionista. Nadalje, utvrđeno je kako ne postoji statistički značajna razlika između pozitivnih perfekcionista i negativnih perfekcionista u razinama perfekcionistačke samopromocije ($t(58) = -1.03; p > .05$) i samokompetentnosti ($t(57) = 0.87; p > .05$), što je suprotno našim očekivanjima.

Tablica 3

Prosječne vrijednosti i raspršenje za mjere tri dimenzije perfekcionističke samoprezentacije, razlike u vremenu reakcije, samosviđanja i samokompetentnosti kod pozitivnih i negativnih perfekcionista, te veličine i značajnosti razlika između pozitivnih i negativnih perfekcionista u navedenim mjerama.

		Pozitivni perfekcionista (N=19)		Negativni perfekcionista (N=41)		
		M	SD	M	SD	t-test
Perfekcionistička samoprezentacija	Perfekcionistička samopromocija	39	9.03	41.9	10.57	-1.03
	Prikrivanje nesavršenosti	19.3	4.99	23.6	5.47	-2.92**
	Nepokazivanje nesavršenosti	38.8	10.45	46.5	8.75	-2.97**
Razlika u vremenu reakcije		278.7	149.38	220.3	94.05	1.57*
Eksplicitno samopoštovanje	Samosviđanje	29.4	5.87	25.5	5.49	2.51**
	Samokompetentnost	27.6	4.46	26.5	4.61	.871

* $p < .07$; ** $p < .01$

Rasprava

Cilj provedenog istraživanja bio je provjeriti razlikuju li se razine implicitnog i eksplicitnog samopoštovanja te perfekcionistačke samoprezentacije kod pozitivnih i negativnih perfekcionista.

Dobivene prosječne vrijednosti perfekcionistačke samopromocije i prikrivanja nesavršenosti nešto su niže od onih dobivenih na studentima kanadskih sveučilišta dok je prosječna vrijednost dimenzije nepokazivanja nesavršenosti slična onoj kanadskih studenata (Hewitt i sur., 2003). U usporedbi s vrijednostima dobivenim u istraživanju Rheume i suradnika (2000), na našem uzorku su dobivene nešto niže vrijednosti perfekcionistačkih težnji i više vrijednosti perfekcionistačkih briga. Prosječna vrijednost samokompetentnosti u skladu je s onom dobivenom na populaciji kanadskih studenata dok je prosječna vrijednost samosviđanja nešto niža na našem uzorku nego kod kanadskih studenata (Tafarodi i Swann, 2001). Prosječna vrijednost razlike u vremenima reakcija je viša od one dobivene u istraživanju Jelić i Tonković (2009) što ukazuje na nešto višu prosječnu razinu implicitno mjenog samopoštovanja na našem uzorku. Na mjeri nepokazivanja nesavršenosti prisutan je povećan varijabilitet rezultata, dok su rezultati na mjeri prikrivanja nesavršenosti izrazitije grupirani oko središnje vrijednosti. Na temelju dobivenih podataka možemo zaključiti kako studenti uglavnom postižu prosječne vrijednosti koje su u skladu s teoretski očekivanima i onima dobivenima u drugim istraživanjima.

Rezultati dobiveni analizom podataka u sklopu prvog problema našeg istraživanja pokazuju kako se studenti s višim i nižim razinama perfekcionistačkih težnji, odnosno višim i nižim razinama perfekcionistačkih briga, međusobno razlikuju u sve tri dimenzije perfekcionistačke samoprezentacije. Utvrđeno je kako i studenti s višim razinama perfekcionistačkih težnji i oni s višim razinama perfekcionistačkih briga imaju izraženije sve tri dimenzije perfekcionistačke samoprezentacije. Ovi nalazi nisu u potpunosti u skladu s rezultatima istraživanja kojeg su proveli Hewitt i suradnici (2003) koji ukazuju na to da su više razine dimenzija perfekcionistačke samoprezentacije karakteristične za negativan perfekcionizam. Ovakve nejednoznačne rezultate, koji upućuju na značajno više razine dimenzija perfekcionistačke samopromocije i kod studenata s višim razinama perfekcionistačkih težnji i onih s višim razinama perfekcionistačkih briga, možemo pripisati složenosti konstrukta perfekcionistačke samoprezentacije. Također, perfekcionistačka samoprezentacija je relativno nov i još

uvijek nedovoljno istražen konstrukt, stoga, njena struktura i povezanost s različitim varijablama i ponašanjima nije u potpunosti razjašnjena. Osim toga, mali broj sudionika i specifičnost našeg uzorka onemogućavaju nam generalizaciju dobivenih rezultata na opću populaciju pa je perfekcionista samoprezentacija područje kojem je potrebno posvetiti dodatnu pažnju i uključiti ga u buduća istraživanja.

Nadalje, rezultati pokazuju kako studenti s višim razinama perfekcionista težnji imaju značajno više razine samokompetentnosti, dok studenti s višim razinama perfekcionista briga imaju značajno niže razine samosviđanja. Značajna izraženost samokompetentnosti kod studenata s višim razinama perfekcionista težnji u skladu je s pretpostavkom da je pozitivan perfekcionizam karakteristika osoba koje se percipiraju kao sposobne i koje zadacima pristupaju s određenom razinom sigurnosti u vlastite sposobnosti i potencijale (Lauri Korajlija, 2010). Isto tako, značajno niža razina samosviđanja kod studenata s višim razinama perfekcionista briga u skladu je s pretpostavkom da je negativan perfekcionizam karakteristika osoba koje o sebi misle da su manje vrijedne (Lauri Korajlija, 2010). Unatoč tome što nisu dobivene značajne razlike u implicitnoj mjeri samopoštovanja između studenata s višim i nižim razinama perfekcionista težnji te višim i nižim razinama perfekcionista briga, dobivene prosječne vrijednosti ukazuju nam na smjer razlika koji je u skladu s našim očekivanjima: studenti s višim razinama perfekcionista težnji imaju nešto više prosječne vrijednosti implicitnog samopoštovanja od onih s nižim razinama, a studenti s višim razinama perfekcionista briga imaju nešto niže prosječne vrijednosti implicitnog samopoštovanja od onih s nižim razinama. Koeficijenti korelacije između samosviđanja i implicitne mjere samopoštovanja ($r = .19$; $p < .05$) te samokompetentnosti i implicitne mjere samopoštovanja ($r = .11$; $p > .05$) pokazuju nisku povezanost između eksplicitnih i implicitnih mjera samopoštovanja. Ovi podaci idu u prilog dosadašnjim nalazima te potvrđuju da su ove mjere konceptualno različite.

U okviru drugog problema rezultati pokazuju kako pozitivni perfekcionista imaju značajno niže razine dimenzija prikrivanja nesavršenosti i nepokazivanja nesavršenosti od negativnih perfekcionista. Ovi nalazi upućuju na to da studenti s izraženom dimenzijom negativnog perfekcionizma u našem istraživanju imaju izraženiju želju za izbjegavanjem priznavanja pogrešaka drugima te pokazivanja vlastitih nesavršenosti pred drugima. Navedeni rezultati u skladu su s opisom Hewitta i suradnika (2003) u

kojem je navedeno kako ove dvije dimenzije perfekcionistačke samoprezentacije predstavljaju izbjegavajuće stilove ponašanja, a koji se poklapa s karakteristikama negativnog perfekcionizma. U mjeri dimenzije perfekcionistačke samopromocije nije utvrđena značajna razlika između pozitivnih i negativnih perfekcionista. Ovakvi rezultati mogu se objasniti nalazima istraživanja Hewitta i suradnika (2003) koja ukazuju na izrazitu složenost i nejednoznačnost dimenzije perfekcionistačke samopromocije. Kada su u istraživanju Hewitta i suradnika (2003) pri regresijskoj analizi bile kontrolirane varijable perfekcionizma i prikrivanja nesavršenosti, perfekcionistačka samopromocija bila je u pozitivnoj korelaciji s višim razinama samopoštovanja. Iz toga proizlazi zaključak kako bi perfekcionistačka samopromocija jednim dijelom mogla odražavati i neka pozitivna ponašanja te kako više razine ove dimenzije nisu nužno karakteristične za negativne perfekcionistačke. Dobivene značajno više razine samosviđanja kod pozitivnih perfekcionista u skladu su s našim očekivanjima. Ovi rezultati upućuju na izraženiji osjećaj vlastite socijalne vrijednosti kod pozitivnih perfekcionista u odnosu na negativne perfekcionistačke, što je u skladu s karakteristikama i dosadašnjim spoznajama o dimenzijama perfekcionizma (Greblo, 2012). Nizak osjećaj vlastite socijalne vrijednosti kod negativnih perfekcionista može objasniti njihovu sklonost ka depresivnim i anksioznim simptomima te razvoj navedenih poremećaja (Lauri Korajlija, Jokić-Begić i Begić, 2008). Za mjeru implicitnog samopoštovanja odlučili smo se prihvatiti blaži kriterij statističke značajnosti s obzirom na to da se radi o malom uzorku studenata psihologije. U skladu s tim, pokazalo se kako pozitivni perfekcionista imaju značajno više razine implicitnog samopoštovanja od negativnih perfekcionista. Niže razine implicitnog samopoštovanja kod negativnih perfekcionista u skladu su s pretpostavkom o tome da bi perfekcionistačke težnje kod negativnih perfekcionista mogle predstavljati obrambeni mehanizam (Lauri Korajlija, 2010). Negativni perfekcionista u suštini imaju niske razine samopoštovanja, a perfekcionistačke težnje im pomažu u očuvanju slike o sebi. Dobivene razine eksplicitnog i implicitnog samopoštovanja kod pozitivnih i negativnih perfekcionista potvrđuju dosadašnje zaključke o karakteristikama ovih dviju dimenzija. Više razine samosviđanja i implicitnog samopoštovanja u našem istraživanju potvrđuju pretpostavku da su pozitivni perfekcionista osobe s visokim samopoštovanjem, i na implicitnoj i na eksplicitnoj razini. Također, dobivene značajno niže razine

samosviđanja i implicitnog samopoštovanja kod negativnih perfekcionista u skladu su s pretpostavkom o tome da je negativan perfekcionizam karakteristika osoba koje imaju nisko samopoštovanje i misle o sebi kao manje vrijednima (Lauri Korajlija, 2010). Dobiveni nalazi ukazuju nam na to da negativnim perfekcionista postavljanje visokih standarda čuva samokompetentnost, dok su brige te koje im narušavaju zadovoljstvo sobom i samokompetentnost.

Ako se osvrnemo na dosadašnja istraživanja povezanosti perfekcionizma i eksplicitnih mjera samopoštovanja (Ashby i Rice, 2002; Molnar, 2006) možemo vidjeti kako su razine eksplicitnog samopoštovanja kod pozitivnih i negativnih perfekcionista u našem istraživanju u skladu s dosadašnjim nalazima o višem samopoštovanju kod pozitivnih perfekcionista. Na temelju dobivenih razina dimenzija samosviđanja i samokompetentnosti kod pozitivnih i negativnih perfekcionista moguće je postaviti novu hipotezu prema kojoj perfekcionističke težnje služe kao obrambeni mehanizam i kod pozitivnih i kod negativnih perfekcionista, usmjeravaju perfekcioniste na postavljanje visokih standarda, stalnu motivaciju za uspjehom i ulaganjem truda i posljedično dovode do podjednake procjene samokompetentnosti kod jednih i drugih. No, perfekcionističke brige su te koje izazivaju stalnu zabrinutost oko mogućeg neuspjeha, stalno propitivanje vlastite vrijednosti i ukazuju na sniženo samosviđanje kod negativnih perfekcionista. Ovu je hipotezu potrebno provjeriti u budućim istraživanjima na većim, heterogenijim uzorcima koji bi uključivali i neperfekcioniste.

Ograničenja provedenog istraživanja odnose se prvenstveno na broj sudionika u ovom istraživanju. Mali broj sudionika istraživanja vjerojatno je uzrok određenim statističkim neznačajnostima razlika između pozitivnih i negativnih perfekcionista. Stoga, u tom aspektu postoji dosta prostora za poboljšanja iz kojih bi onda mogli proizaći sigurniji zaključci istraživanja ovog područja. Nadalje, sudionici našeg istraživanja bili su studenti psihologije koji posjeduju određena znanja i osobine kojima mogu utjecati na rezultate i ishode istraživanja. Oni kao skupina ne mogu predstavljati opću populaciju te se dobiveni nalazi ne mogu generalizirati. Također, omjer ženskih i muških sudionika istraživanja bio je neravnomjeran. S obzirom na to da su 85% sudionika činile studentice, dobiveni rezultati više govore o eksplicitnom i implicitnom samopoštovanju kod studentica s izraženim pozitivnim i negativnim perfekcionizmom. Svakako, bilo bi dobro provjeriti razine eksplicitnog i implicitnog samopoštovanja kod

pozitivnih i negativnih perfekcionista na široj populaciji te s približno ujednačenim brojem ženskih i muških sudionika.

Odnos implicitnog samopoštovanja i perfekcionizma još je uvijek neistraženo područje psihologije. Koliko nam je poznato, kod nas se do sada implicitno mjerenje samopoštovanja koristilo samo jednom u istraživanju koje je provela Jelić (2008), dok je odnos implicitnog samopoštovanja i perfekcionizma prvi put provjeravan u našem istraživanju. Također, koncept perfekcionistačke samoprezentacije prvi put je korišten u provedenom istraživanju te predstavlja vrlo vrijedan koncept na koji bi se trebalo dodatno usmjeriti u daljnjem istraživačkom radu. Unatoč određenim ograničenjima, ovim istraživanjem napravili smo prvi korak prema dubljem proučavanju i shvaćanju prirode perfekcionizma i njegovog odnosa s različitim vrstama samopoštovanja. Dobiveni rezultati predstavljaju vrijedne nalaze koji mogu biti podloga budućim istraživanjima u ovom području.

Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razine samopoštovanja dobivenog eksplicitnim i implicitnim mjerama kod pozitivnih i negativnih perfekcionista te utvrditi postoje li razlike u mjerama samopoštovanja i perfekcionistačke samoprezentacije kod pozitivnih i negativnih perfekcionista. Na temelju dobivenih rezultata provedenog istraživanja možemo formulirati sljedeće zaključke:

1. Studenti koji postižu više rezultate na dimenziji perfekcionistačkih težnji imaju značajno više razine samokompetentnosti od osoba koje postižu niže rezultate na dimenziji perfekcionistačkih težnji. Također, studenti s višim razinama perfekcionistačkih težnji imaju značajno više razine perfekcionistačke samopromocije, prikrivanja nesavršenosti i nepokazivanja nesavršenosti. U dimenziji samosviđanja i samopoštovanju dobivenom implicitnim mjerenjem nije bilo statistički značajne razlike između osoba nižih i viših na dimenziji perfekcionistačkih težnji.
2. Studenti s izraženijim perfekcionistačkim brigama imaju značajno niže razine samosviđanja i značajno više razine perfekcionistačke samopromocije, prikrivanja nesavršenosti i nepokazivanja nesavršenosti od studenata s nižim

perfekcionističkim brigama. U dimenziji samokompetentnosti i samopoštovanju dobivenom implicitnim mjerenjem nije bilo statistički značajne razlike između dvije navedene skupine.

3. Rezultati su pokazali kako pozitivni perfekcionista imaju značajno više razine samosviđanja te značajno niže razine prikrivanja nesavršenosti i nepokazivanja nesavršenosti od negativnih perfekcionista. Također, utvrđeno je kako pozitivni perfekcionista imaju značajno više razine implicitnog samopoštovanja od negativnih perfekcionista. U dimenziji samokompetentnosti i perfekcionistačke samopromocije nije bilo statistički značajne razlike između pozitivnih i negativnih perfekcionista.

Literatura

- Ashby, J. S. i Rice, K. G. (2002). Perfectionism, Dysfunctional Attitudes, and Self-Esteem: A structural Equations Analyses. *Journal of Counseling and Development*, 80(2), 127-203.
- Besser, A., Flett, G. L. i Hewitt, P. L. (2010). Perfectionistic Self-Presentation and Trait Perfectionism in Social Problem-Solving Ability and Depressive Symptoms. *Journal of Applied Social Psychology*, 40(8), 2121-2154.
- Bosson, J. K., Swann, W. B., Jr. i Penebaker, J. W. (2000). Stalking the perfect measure of implicit self-esteem: The blind men and the elephant revisited? *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(4), 631-643
- De Houwer, J. (2006). What are implicit measures and why are we using them. U: R. W. Wiers i A. W. Stacy (Ur.), *The handbook of implicit cognition and addiction* (str. 11-28). Thousand Oaks, CA: Sage Publishers.
- Erceg Jugović, I. i Lauri Korajlija, A. (2012). Povezanost ispitne anksioznosti s perfekcionizmom. *Psihologijske teme*, 21(2), 299-316.
- Farnham, S. D., Greenwald, A. G. i Banaji, M. R. (1999). Implicit Self-Esteem. U: D. Abrams i M. Hogg (Ur.), *Social identity and social cognition* (str. 230-248). Oxford, UK: Blackwell.
- Fazio, R. H. i Olson, M. A. (2003). Implicit Measures in Social Cognition Research: Their Meaning and Use. *Annual Review Psychology*, 54, 297-327.
- Flett, G. L. i Hewitt, P. L. (Ur.)(2002). *Perfectionism. Theory, Research and Treatment*. Washigton, DC:APA.

- Greblo, Z. (2012). Što se skriva iza pojma „perfekcionizam“? Povijest proučavanja i pregled različitih konceptualizacija perfekcionizma. *Psihologijske teme*, 21(1), 195-212.
- Greenwald, A. G., Nosek, B. A. i Banaji, M. R. (2003). Understanding and Using the Implicit Association Test: I. An Improved Scoring Algorithm. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(2), 197–216.
- Greenwald, A. G. i Farnham, S. D. (2000). Using the Implicit Associations Test to Measure Self-Esteem and Self-Concept. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(6), 1022-1038.
- Greenwald, A. G., McGhee, D. E. i Schwartz, J. L. K. (1998). Measuring individual differences in implicit cognition: The Implicit Association Test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1464-1480.
- Hewitt, P. L., Flett, H. L., Sherry, S. B., Habke, M., Parkin, M., Ediger, E., Fairlie, P. i Stein, M. B. (2003). The Interpersonal Expression of Perfection: Perfectionistic Self-Presentation and Psychological Distress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(6), 1303-1325.
- Jelić, M. (2012). Nove spoznaje u istraživanjima samopoštovanja: Konstrukt sigurnosti samopoštovanja. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 21(2), 443-463.
- Jelić, M. (2008). *Odnos samopoštovanja i motiva samopoimanja*. Neobjavljena doktorska disertacija. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Jelić, M. i Tonković, M. (2009). Test implicitnih asocijacija u ispitivanjima samopoštovanja. *Psihologijske teme*, 18(1), 183-201.
- Jurin, T., Bratko, D. i Lauri Korajlija, A. (2007). Povezanost perfekcionizma, akademskog postignuća i depresivnosti studenata. *Socijalna psihijatrija*, 35, 161-168.
- Koivula, N., Hassmen, P. i Fallby, J. (2002). Perfectionism and self-esteem in elite athletes: effects on competitive anxiety and self-confidence. *Personality and Individual Differences*, 32, 865-875.
- Kurman, J. (2003). Why is self-enhancement low in certain collectivist cultures? An investigation of two competing explanations. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 34(5), 496-510.
- Lauri Korajlija, A. (2010). *Perfekcionizam i anksiozna osjetljivost kao rizični faktori za pojavu anksioznih smetnji: Kvantitativna i kvalitativna studija*. Neobjavljena doktorska disertacija. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

- Lauri Korajlija, A., Jokić-Begić, N. i Begić, D. (2008). Perfectionism as predictors of anxiety and depression. U: P. Roussi, E. Vassilaki i K. Kaniasty (Ur.), *Stress and psychosocial resources* (str. 149-156). Berlin: Logos Verlag Berlin.
- Lebedina Manzoni, M. i Lotar, M. (2011). Simptomi depresivnosti i samoorijentirane kognicije. *Psihologijske teme*, 20(1), 27-45.
- Mackinnon, S. P. i Sherry, S. B. (2012). Perfectionistic self-presentation mediates the relationship between perfectionistic concerns and subjective well-being: A three-wave longitudinal study. *Personality and Individual Differences*, 53, 22-28.
- Molnar, M. (2006). *Povezanost perfekcionizma sa samopoštovanjem i zadovoljstvom kvalitetom života*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Poehlman, A. T., Uhlman, E., Greenwald, A. G. i Banaji, M. R. (2005). *Understanding and Using the Implicit Association Test: III. Meta-analysis of Predictive Validity*. New Haven: Yale University.
- Rheume, J., Ladouceur, R. i Freeston, M. H. (2000). The prediction of obsessive-compulsive tendencies: does perfectionism play a significant role? *Personality and Individual Differences*, 28, 583-592.
- Rheume, J., Freeston, M. H. i Ladouceur, R. (1995). Functional and dysfunctional perfectionism: construct validity of a new instrument. *Communication presented at the 15th Annual Convention of the WCBCT, Copenhagen, July 1995*.
- Rudman, L. A., Greenwald, A. G. i McGhee, D. E. (2001). Implicit self-concept and evaluative implicit gender stereotypes: Self and ingroup share desirable traits. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(9), 1164-1178.
- Schnabel, K. Asendorpf, J. B. i Greenwald, A. G. (2007). Implicit Association Tests: A landmark for the assessment of implicit personality self-concept. U: G. J. Boyle, G. Matthews i H. Saklofske (Ur.), *Handbook of Personality Theory and Testing* (str. 508–528). London: Sage.
- Šimić Šašić, S. i Sorić, I. (2010). Pridonose li osobne karakteristike nastavnika vrsti interakcije koju ostvaruju sa svojim učenicima? *Društvena istraživanja*, 19(6), 973-994.
- Tafarodi, R. W. i Swann, W. B. (2001). Two-dimensional self-esteem: theory and measurement. *Personality and Individual Differences*, 31, 653-673.
- Tafarodi, R. W. i Swann, W. B. (1995). Self-Liking and Self-Competence as Dimensions of Global Self-Esteem: Initial Validation of Measure. *Journal of Personality Assessment*, 65(2), 322-342.
- Zeigler-Hill, V. i Terry, C. (2007). Perfectionism and Explicit Self-esteem: The Moderating Role of Implicit Self-esteem. *Self and identity*, 6, 137-153.